

УДК 811.111: 81'1-26'37: 165.12] : 82-31 Хейлі
 DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.17-1.33>

МОДЕЛЬ ЗМІСТУ КОНЦЕПТУ *AIRPORT* У РОМАНІ АРТУРА ХЕЙЛІ «*AIRPORT*»

MODEL OF THE CONTENT OF THE *AIRPORT* CONCEPT IN ARTHUR HALEY'S NOVEL "AIRPORT"

Посохова А.В.,

orcid.org/0000-0002-3330-0195

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення
 факультету № 2

Інституту з підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
 Львівського державного університету внутрішніх справ

У статті висвітлюється процес створення остаточної моделі змісту концепту *AIRPORT* такою, як вона представлена в романі Артура Хейлі 'Airport'. Автор спирається на дослідження мовної бази вербалізації концепту *AIRPORT* у романі і бере за основу модель змісту концепту *AIRPORT* загалом. Для проведення коректного лінгвокогнітивного моделювання концепту важливо розрізнити поняття змісту та структури концепту. На основі словникових дефініцій визначено параметри інформаційного змісту цього поняття і на цій основі виокремлено ключові когнітивні ознаки. Узагальнивши когнітивні ознаки, виокремлені вище, автор об'єднав їх в основні групи. Об'єктивація концепту літературно-художнього твору відбувається на основі мовних засобів. Положення щодо польової структури організації змісту концепту *AIRPORT* у романі Артура Хейлі отримало ґрунтовне підтвердження. Цей концепт формує концептуальний простір роману, що є фрагментом концептуальної картини світу, яка відображає особливості фахової діяльності у сфері авіаперевезень, а отже, концептуальний простір роману є відображенням картини фахового світу. Широка лексична база, що представлена переважно термінологічною і фаховою лексикою, стала продуктивним засобом актуалізації концепту *AIRPORT* / *AEROPORT* у романі Артура Хейлі.

У процесі дослідження когнітивно-семантичних особливостей концептуального простору роману Артура Хейлі "Airport", відображення концептуального простору фахового середовища аеропорту в тематичній структурі роману та мовної бази вербалізації концептів, що структурують фаховий простір роману відповідно до фахової специфіки реального інституціонального середовища індустрії авіаперевезень, було розроблено модель змісту концепту *AIRPORT* в однойменному романі Артура Хейлі, із внесенням певних коректив у загальну модель змісту концепту *AIRPORT* / *AEROPORT*.

Ключові слова: модель змісту концепту, структура концепту, лінгвокогнітивне моделювання, словникові дефініції, мовні засоби.

This article highlights the process of creating a final content model of the *AIRPORT* concept, as presented in Arthur Haley's novel 'Airport', based on a study of the linguistic basis of verbalization of the *AIRPORT* concept in the novel and on a general *AIRPORT* concept content model. To conduct a correct linguistic-cognitive modeling of the concept, it is important to distinguish between the content of the concept and the structure of the concept. On the basis of dictionary definitions the parameters of the information content of this concept are determined, and on this basis the key cognitive features are singled out. Having summarized the cognitive features highlighted above, the author grouped them into the main groups. The objectification of the concept of a literary and artistic work is based on linguistic means. The claim about the field structure of the organization of the content of the *AIRPORT* concept in Arthur Haley's novel has been thoroughly confirmed. This concept forms the conceptual space of the novel, which is a fragment of the conceptual picture of the world, that reflects the features of professional activities in the field of air transport, and, consequently, the conceptual space of the novel is a reflection of the professional world. The broad lexical base, represented mainly by terminological and professional vocabulary, has become a productive means of updating the concept of *AIRPORT* in Arthur Haley's novel.

Having investigated the cognitive-semantic features of the conceptual space of Arthur Haley's novel "Airport", the reflection of the conceptual space of the professional environment of the airport in the thematic structure of the novel and the linguistic basis of verbalization of concepts that structure the professional space of the novel in accordance with the professional specifics of the real institutional environment of the air transport industry, a model of the content of the *AIRPORT* concept was developed in the Arthur Haley's novel "Airport", with certain adjustments to the general model of the content of the *AIRPORT* concept.

Key words: concept content model, concept structure, linguocognitive modeling, dictionary definitions, linguistic means.

Постановка проблеми. Вивчення особливостей об'єктивації концепту зумовлює необхідність визначення змісту концепту. Для проведення коректного лінгвокогнітивного моделювання концепту важливо розрізнити поняття зміст та структура концепту [3]. Отже, для виявлення структури концепту важливо визначити когнітивні ознаки, що формують його

зміст. Зміст концепту визначається ієрархічністю організації. За основу лінгвокогнітивного аналізу концепту ми взяли визначення структури концепту З.Д. Поповою та Й.А. Стерніним як такої когнітивної структури, що складається з трьох базових компонентів: чуттєвого образу, інформаційного змісту й інтерпретаційного поля [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Інформаційний зміст концепту, на думку вчених, включає когнітивні ознаки, що диференціюють його денотат, тобто «поняття, фіксоване мовним знаком, понятійне ядро значення, позбавлене суб'єктивних відтінків: оцінки, мотивованості, експресивності, функціонально-стилістичної забарвленості» [5, с. 112]. Усі інші когнітивні ознаки, які уточнюють і доповнюють основні ознаки або пояснюють чи оцінюють їх, формують інтерпретаційне поле концепту. Отже, інтерпретаційне поле концепту охоплює когнітивні ознаки, що інтерпретують його інформаційний зміст, доповнюючи або оцінюючи останній на рівні конотації.

А.М. Приходько звертає увагу на структуру концепту і визначає «складноструктурованість» як характерну ознаку його архітекtonіки. Дослідник кваліфікує складники концепту таким чином: 1) основа концепту (субстрат); 2) надбудова-1 (адстрат); 3) надбудова-2 (епістрат) [4]. Ю.С. Степанов вказує на його багат шаровість і виокремлює щонайменше три шари: активний, пасивний і внутрішній, що можуть перетинатися [6, с. 41–42]. Активний шар є основною об'єктивною ознакою, що відома всім носіям культури і входить до структури загальнонаціонального концепту. Пасивний або історичний шар охоплює додаткові ознаки, що є важливими для окремих груп носіїв культури і належать до концептуальних систем окремих субкультур. Внутрішній шар концепту містить ознаки, зрозумілі лише фахівцям, а для більшості носіїв культури є невідомими, тому вони не є складником концепту для останніх, вони трактуються як культурно детерміновані елементи концепту. С.Г. Воркачев і В.І. Карасик також визначають концепт як багатомірне ментальне утворення і виокремлюють три шари: образно-перцептивний, понятійний і ціннісний [1, с. 7; 2, с. 73].

Постановка завдання. Маючи на меті дослідити мовну базу вербалізації концепту AIRPORT у романі А. Хейлі «Airport» і взявши за основу модель змісту концепту AIRPORT загалом, ми ставимо завдання змодельовати вже остаточну модель змісту концепту AIRPORT такою, як вона представлена в романі.

Виклад основного матеріалу. На рис. 1 представлено польову модель змісту концепту, де площа А – це ядро (базовий концепт), В – приядерна зона, що включає похідні концепти 1 рівня, С – близька периферія з похідними концептами 2 рівня, D – дальня периферія з похідними концептами 3 рівня, Е – крайня периферія або зона суміжних концептів.

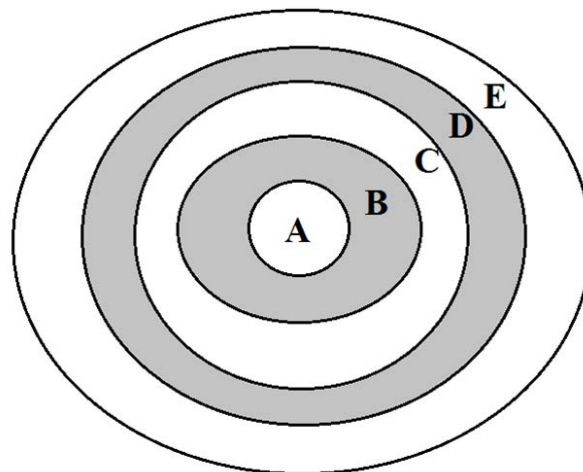

Рис. 1. Модель змісту концепту

З метою визначення когнітивних ознак концепту AIRPORT, які становлять його понятійне ядро, звернемося до словникових дефініцій поняття 'airport' на основі аналізу його інформаційного змісту. На основі словникових дефініцій ми визначили параметри інформаційного змісту цього поняття і на цій основі виокремили ключові когнітивні ознаки:

1) a place where aircraft land and take off and where there are buildings for passengers to wait in and for aircraft to be sheltered; (8) a place from which aircraft operate that usually has paved runways and maintenance facilities and often serves as a terminal [14] – кваліфікуючі когнітивні ознаки: place; aircraft, land and take off, land & take off, buildings for passengers; buildings for aircraft; operate; runways; maintenance facilities; terminal;

2) a tract of land or water with facilities for the landing, takeoff, shelter, supply, and repair of aircraft, especially one used for receiving or discharging passengers and cargo at regularly scheduled times [10] – кваліфікуючі когнітивні ознаки: tract of land / water; facilities for landing / takeoff, shelter, supply, repair of aircraft; passengers; cargo;

3) a landing and taking-off area for civil aircraft, usually with surfaced runways and aircraft maintenance and passenger facilities [8] – кваліфікуючі когнітивні ознаки: landing / taking-off area; civil aircraft; runways; aircraft maintenance; passenger facilities;

4) a place where aircraft take off and land, usually equipped with hard-surfaced landing strips, a control tower, hangars, aircraft maintenance and refueling facilities, and accommodations for passengers and cargo [7] – кваліфікуючі когнітивні ознаки: place; aircraft; take off & land; landing strips; control tower; hangars; aircraft maintenance; refueling facilities; accommodations; passengers; cargo;

5) a facility for the landing, take off, shelter, supply, and repair of aircraft, esp. One used for transporting passengers and cargo at regularly scheduled times [12] – кваліфікуючі когнітивні ознаки: facility for landing / take off, shelter, supply, repair of aircraft, passengers, cargo;

6) an airfield equipped with control tower and hangars as well as accommodations for passengers and cargo [11] – кваліфікуючі когнітивні ознаки: airfield; control tower; hangars; accommodations for passengers; cargo;

7) a place where aircraft regularly take off and land, with buildings for passengers to wait in [9] – кваліфікуючі когнітивні ознаки: place; aircraft; take off & land; buildings for passengers;

8) a place where planes arrive and leave, consisting of runways (= long roads where planes land and take off) and large buildings for passengers called terminals [14] – кваліфікуючі когнітивні ознаки: place; planes; arrive & leave (land & take off); planes, runways; buildings (terminals); passengers;

9) a complex of runways and buildings for the take-off, landing, and maintenance of civil aircraft, with facilities for passengers [15] – кваліфікуючі когнітивні ознаки: runways; buildings; take-off / landing; maintenance of civil aircraft; facilities for passengers;

10) a place where aircraft can land and take off, usually equipped with hangars, facilities for refueling and repair, accommodations for passengers, etc. [13] – кваліфікуючі когнітивні ознаки: place; aircraft; land & take off; hangars; facilities for refueling, repair; accommodations for passengers.

Узагальнивши когнітивні ознаки, виокремлені вище, пропонуємо об'єднати їх в такі основні групи:

1) територія – place / area (ground / boats / water; station – у значенні «місце; місце розташування»; tract of land / water; airfields; landing / taking-off area);

2) авіапарк – aircraft (airplanes; planes; civil aircraft);

3) злітно-посадкові смуги – runways (landing strips; airstrips);

4) служби та будівлі – services & buildings: 1) services: aircraft maintenance (maintenance of civil aircraft); customs and immigration facilities; operator services, airport aprons, air traffic control centres, emergency services; 2) buildings: a) terminal(s); control tower (navigation towers); buildings for aircraft – maintenance facilities; refueling facilities; facilities for landing / takeoff, shelter, supply, repair (of aircraft); hangars; b) buildings for passengers; passenger facilities; infrastructure for international civilian flights;

5) основне призначення – land & take off (arrive & leave; operate);

6) льотний склад – pilots;

7) пасажери – passengers;

8) вантаж – cargo;

9) комплекс заходів із забезпечення безпеки перельотів – safety (technical standards, coding systems, global consistency).

Модель змісту концепту AIRPORT представлена нами на рис. 2, де:

1) А – це ядро (базовий концепт);

2) приядерна зона включає похідні концепти першого рівня, такі як: AREAS, SAFETY, CARGO, PASSENGERS, AIRCREW, AIRCRAFT, AUTHORITIES, OPERATIONS & SERVICES, ATC TOWER, BUILDINGS;

3) близька периферія з похідними концептами другого рівня: BUILDINGS FOR PASSENGERS, BUILDINGS FOR AIRCRAFT, RUNWAYS, TAXIWAYS;

4) далека периферія з похідним концептом третього рівня: TERMINAL.

Візьмемо цю модель за основу для подальшого дослідження змісту концепту AIRPORT в однойменному романі Артура Хейлі. Цей концепт домінує в концептуальному просторі роману,

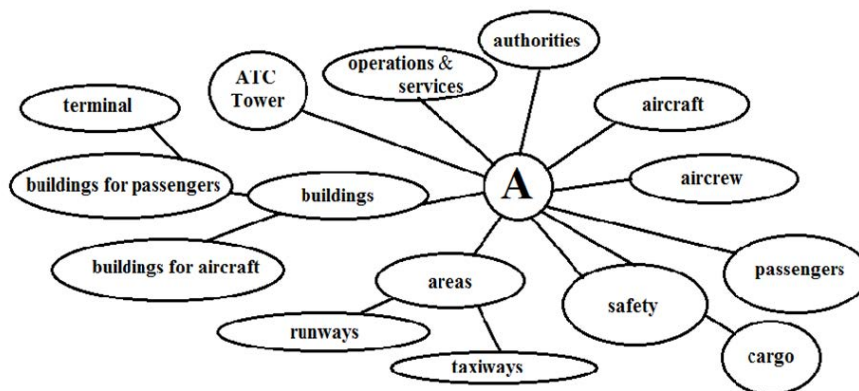

Рис. 2. Модель структури змісту концепту AIRPORT

про що свідчить сама назва твору. Об'єктивація концепту літературно-художнього твору відбувається на основі мовних засобів. Положення щодо польової структури організації змісту концепту AIRPORT у романі А. Хейлі отримало ґрунтовне підтвердження. Цей концепт формує концептуальний простір роману, що є фрагментом концептуальної картини світу, яка відображає особливості фахової діяльності у сфері авіаперевезень, а отже, концептуальний простір роману є відображенням картини фахового світу.

Лексична база актуалізації концепту AIRPORT в однойменному романі А. Хейлі підтверджує це положення. Загальна кількість слововживань у романі дорівнює 160 832. У процесі подальшого виокремлення термінологічної та фахової лексики отримали показник 74 354 слововживання, що становить 46,2% від загального тексту та 60,39% від фахового текстового масиву. Лексична база роману є фахово детермінованою, її домінування в мовній тканині тексту свідчить про намагання автора наблизити фахову реальність до читача, прояснити особливості організації і функціонування такої складної матеріально-технічної, наукової, адміністративної і комерційної структури, як сучасний міжнародний аеропорт. Вона стала продуктивним засобом актуалізації концепту AIRPORT / АЕРОПОРТ у романі А. Хейлі.

Таким чином, дослідивши когнітивно-семантичні особливості концептуального простору роману А. Хейлі "Airport", відображення концептуального простору фахового середовища аеропорту в тематичній структурі роману та мовну

базу вербалізації концептів, що структурують фаховий простір роману відповідно до фахової специфіки реального інституціонального середовища індустрії авіаперевезень, ми розробили модель змісту концепту AIRPORT в однойменному романі А. Хейлі, внісши певні корективи в загальну модель змісту концепту AIRPORT / АЕРОПОРТ.

Представлена модель структури змісту концепту AIRPORT унаочнює результати проведеного дослідження і дає нам підстави визначити такі особливості польової організації змісту концепту AIRPORT як текстового концепту роману А. Хейлі:

- 1) А – це ядро (базовий концепт AIRPORT);
- 2) приядерна зона включає похідні концепти першого рівня, такі як: AREAS, SAFETY, PASSENGERS, AIRLINES, AUTHORITIES, OPERATIONS & SERVICES, AIR TRAFFIC CONTROL, BUILDINGS, DEFFICIENCIES, INNOVATIONS;
- 3) близька периферія з похідними концептами другого рівня: BUILDINGS FOR PASSENGERS, BUILDINGS FOR AIRCRAFT, RUNWAYS, TAXIWAYS, ATC TOWER, ATC OPERATIONS, ATC PERSONNEL, AIRCRAFT, AIRCREW, AIRLINES OPERATIONS, AIRLINES MANAGEMENT;
- 4) далека периферія з похідними концептами третього рівня: TERMINAL, PASSENGER AIRCRAFT, FREIGHT AIRCRAFT;
- 5) крайня периферія або зона суміжних концептів: PASSENGER PODS.

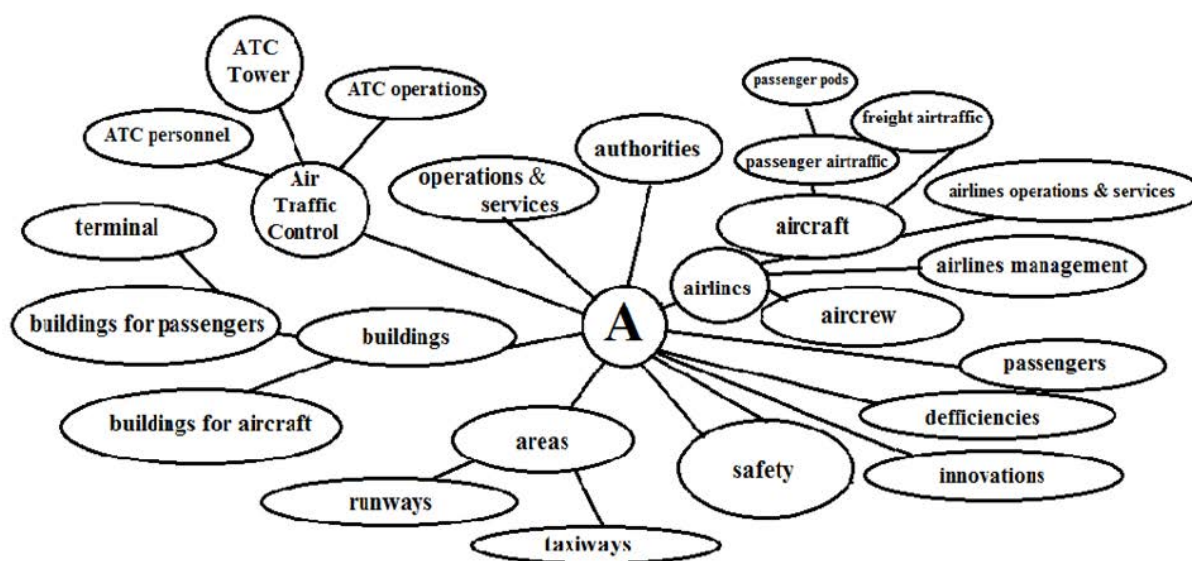

Рис. 3. Модель структури змісту концепту AIRPORT в однойменному романі А. Хейлі

Висновки. Отже, узагальнимо, яких змін зазнала вихідна модель змісту концепту AIRPORT / АЕРОПОРТ у концептуальному просторі роману А. Хейлі.

Зміни, що відбулись на рівні приядерної зони:

- 1) уточнено ім'я концепту ATC TOWER – введено нове ім'я концепту AIR TRAFFIC CONTROL;
- 2) включено нові концепти – DEFICIENCIES та концепт INNOVATIONS, що є когнітивно-семантичними відповідниками окремих сегментів концептуального простору роману, що відображають слабкі сторони в діяльності аеропорту та інновації у його діяльності; вони знаходяться в діалектичній залежності, оскільки недоліки та критичні проблеми зумовлюють необхідність позитивних змін;
- 3) введено новий концепт AIRLINES, тому що власне авіакомпанії здійснюють перевезення, володіють парком авіатехніки, працюють із пасажирами у своїх представництвах

в аеропорту, мають своє керівництво і персонал, окрему групу якого становить льотний склад.

Зміни, що відбулись на рівні ближньої периферії: 1) введено нові концепти ATC TOWER, ATC OPERATIONS, ATC PERSONNEL, що відображають окремі аспекти діяльності авіадиспетчерської служби; 2) перенесено на цей рівень концепти AIRCRAFT, AIRCREW як такі, що підпорядковуються концепту AIRLINES; 3) долучено до цього рівня концепти AIRLINES OPERATIONS, AIRLINES MANAGEMENT, що стосуються організації управління та оперативної діяльності авіакомпаній і підпорядковуються концепту AIRLINES.

Зміни, що відбулись на рівні далекої периферії: 1) введено нові концепти PASSENGER AIRCRAFT, FREIGHT AIRCRAFT, що підпорядковуються концепту AIRCRAFT; 2) додався ще один рівень крайньої периферії або зони суміжних концептів із концептом PASSENGER PODS.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Воркачев С.Г. Концепт счастья в русском языковом сознании: опыт лингвокультурологического анализа : монография. Краснодар, 2002. 142 с.
2. Карасик В.И. Этноспецифические концепты. *Введение в когнитивную лингвистику* / отв. ред. М.В. Пименова. Кемерово : Кузбассвуиздат, 2005. С. 61–105.
3. Попова З.Д., Стернин И.А. Когнитивная лингвистика : монография. Москва: АСТ, Восток-Запад, 2007. 315 с. URL: <http://zinki.ru/book/kognitivnaya-lingvistika> (дата звернення: 02.07.2021).
4. Приходько А.М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики : монографія. Запоріжжя : Прем'єр, 2008. 332 с.
5. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля. Київ, 2006. 716 с.
6. Степанов Ю.С. Константы. Словарь русской культуры. Опыт исследования. Москва : Школа «ЯПК», 1997. 824 с.
7. American Heritage® Dictionary of the English Language, 5th ed. Copyright © 2011 by Houghton Mifflin Harcourt Publishing Company. Published by Houghton Mifflin Harcourt Publishing Company. URL: <http://www.thefreedictionary.com/airport> (дата звернення: 02.07.2021).
8. Collins English Dictionary. Complete and Unabridged, 12th ed., 2014. © Harper Collins Publishers 1991, 1994, 1998, 2000, 2003, 2006-2007, 2009, 2011, 2014. URL: <http://www.thefreedictionary.com/airport> (дата звернення: 02.07.2021).
9. Definition of airport from the Cambridge Advanced Learner's Dictionary & Thesaurus © Cambridge University Press. URL: <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/airport> (дата звернення: 02.07.2021).
10. "Airport", in Dictionary.com Unabridged. Based on the Random House Dictionary, Random House, Inc. 2016. URL: <http://www.dictionary.com/browse/airport> (дата звернення: 02.07.2021).
11. Dictionary of Military and Associated Terms: US Department of Defense 2005: Based on WordNet 3.0, Farlex clipart collection © 2003-2012 Princeton University, Farlex Inc. URL: <http://www.thefreedictionary.com/airport> (дата звернення: 02.07.2021).
12. Random House Kernerman Webster's College Dictionary, © 2010 K Dictionaries Ltd.; © 2005, 1997, 1991 Random House, Inc. URL: <http://www.thefreedictionary.com/airport> (дата звернення: 02.07.2021).
13. Webster's New World College Dictionary Copyright © 2010 by Wiley Publishing, Inc., Cleveland, Ohio. Used by arrangement with John Wiley & Sons, Inc. URL: [www.yourdictionary](http://www.yourdictionary.com/airport) (дата звернення: 02.07.2021).
14. Definition of airport from the Macmillan English Dictionary for Advanced Learners Hardcover. Diesterweg Moritz; 2nd edition. November 1, 2007. URL: <http://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/airport> (дата звернення: 02.07.2021).
15. Lexico. *Oxford English and Spanish Dictionary, Synonyms, and Spanish to English Translator* : вебсайт. URL: <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/airport> (дата звернення: 02.07.2021).